

УДК 811.161.2:388.147

DOI: 10.15587/2313-8416.2015.44993

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ АУДИТИВНИХ УМІНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ У ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧОГО ВІДДІЛЕННЯ

© Н. І. Луцан, О. А. Федорова

У статті розглядаються та аналізуються можливості використання конкретних Інтернет-ресурсів українського контенту для формування та розвитку аудитивних умінь. Виділяються окремі аудитивні вміння, що є актуальними в процесі оволодіння українською мовою на підготовчому відділенні ВНЗ. Коротко описана структура мовної підготовки на підготовчому відділенні для іноземних громадян

Ключові слова: Інтернет-ресурси, український контент, аудитивні вміння, інформаційні сайти, навчальні сайти, підготовче відділення

The article covers and analyzes the possible use of specific Internet resources of Ukrainian content for the formation and development of auditory skills. Special auditory skills that are important and should be formed at the preparatory department of the university during the teaching of Ukrainian are selected. The structure of language training at the preparatory department for foreign citizen are briefly described

Keywords: Internet resources, Ukrainian content, auditory skills, information sites, educational sites, preparatory department

1. Вступ

Вихід України на ринок міжнародних освітніх послуг, поглиблення міжнародної співпраці та загальноєвропейська уніфікація освіти спонукають до підвищення якості та ефективності мовної освіти іноземців, що навчаються в нашій державі. Для успішної конкуренції у сфері освітніх послуг та гнучкого реагування на потреби сучасного суспільства українські ВНЗ повинні випускати професіоналів, здатних до продуктивної роботи у відповідності до світових стандартів, спеціалістів, готових до постійного професійного росту та розвитку, що є неможливим без забезпечення високого рівня сформованості аудитивних умінь. Ми ставимо за мету розглянути та описати конкретні Інтернет-ресурси, використання яких сприятиме формуванню і розвитку аудитивних умінь української мови у іноземних слухачів підготовчого відділення. Застосування яких, урізноманітнить та зробить процес навчання української мови цікавим та ефективним.

2. Постановка проблеми

Успішне опанування українською мовою для здобуття майбутньої спеціальності можливо тільки за умови, що інокомунікант активно володіє навичками в усіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, письмо та говоріння.

Програма підготовчого відділення для іноземних громадян визначає два етапи навчання:

I етап – вивчення української мови під керівництвом викладача;

II етап – подальше вивчення мови та підготовка з загальноосвітніх дисциплін, які є базовими для навчання у обраних вищих навчальних закладах. Програму розраховано на 1080 навчальних годин, відведених навчальним планом підготовчих відділень для іноземних громадян на вивчення української мови як іноземної, з них 720 навчальних годин – практичні заняття, 360 навчальних годин – самостійна робота студентів. Після завершенню навчального року

проводяться випускні іспити. Слухачі, що успішно склали іспити, одержують свідоцтво. Свідоцтво про закінчення підготовчого відділення має державний статус і надає право іноземцю подавати документи для вступу до вищих навчальних закладів освіти України різних напрямків.

Результат засвоєння української мови інокомунікантами багато в чому залежить від того, чи буде процес навчання мови для них цікавим, вмотивованим. З перших занять іноземним студентам доводиться чути велику кількість інформації чужою, незнайомою мовою. Дуже важливо, щоб цей процес, слухання і розуміння українського мовлення, не був нудним та одноманітним. Чим більше ми зацікавимо іноземців на перших заняттях, тим більша вірогідність успіху подальшого навчального процесу. І саме Інтернет-ресурси є потужним джерелом мотивації до навчання, що дають можливість вивчати живу мову сьогодення у всіх її формах та проявах.

3. Аналіз досліджень з проблеми

Численні праці у різних галузях науки свідчать про те, що питання розвитку вмінь слухати і розуміти усне мовлення належить до пріоритетних у методиці викладання мови. Досліджуються лінгвістичні особливості цього виду мовленнєвої діяльності [1–4]. Висвітлюють психологічні та психолінгвістичні засади розвитку різних аспектів усного мовлення висвітлюються в працях [5, 6].

Описують використання комп'ютерних та Інтернет-технологій в процесі навчання різним видам мовленнєвої діяльності [7].

4. Особливості аудіювання як виду мовленнєвої діяльності та види Інтернет-ресурсів, що сприяють розвитку слухової рецепції усного українського мовлення іноземцями.

Для активного використання Інтернет-ресурсів у процесі розвитку аудитивних умінь на практичних заняттях з української мови та в самостійній поза-

аудиторній роботі необхідне розуміння особливостей аудіювання як виду мовленнєвої діяльності, специфічних аудитивних умінь та стратегій роботи з аудіативними та аудіовізуальними засобами навчання.

Аудіювання – один із видів мовленнєвої діяльності, під час якого людина одночасно сприймає усне мовлення й аналізує його (сміслова обробка інформації), концентруючи на ньому свою увагу [8]. Це вид рецептивної мовленнєвої діяльності, сприйняття й розуміння сприйнятого на слух мовлення, аудіотексту. Мета аудіювання полягає в осмисленні почутого мовленнєвого повідомлення [9].

Для вибору видів Інтернет-ресурсів та типів завдань, що будуть сприяти розвитку того чи іншого аудитивного умінь практичне значення має класифікація та виділення останніх. Так, виділяються вісім умінь, необхідних для сприймання на слух будь-яких стилів мовлення [2]:

- 1) ділити текст на смислові фрагменти, визначати факти повідомлення;
- 2) встановлювати логічні зв'язки між елементами тексту;
- 3) відокремлювати головне від другорядного та утримувати в пам'яті головне, виділяти смислові віхи, виділяти смислові центри фрази;
- 4) визначати тему повідомлення;
- 5) виділяти головну думку;
- 6) розуміти повідомлення до кінця без пропусків;
- 7) сприймати мовлення у природному темпі;
- 8) розуміти й утримувати в пам'яті повідомлення, пред'явлене один раз.

Специфікою навчання української мови на підготовчому відділенні для іноземних громадян є формування професійно-зорієнтованого мовлення. Вміннями, необхідними для сприймання на слух мовлення наукового стилю, є:

- 1) умінь виділяти найбільш інформативні частини наукових повідомлень;
- 2) умінь висловлювати свою думку про прослухане повідомлення на основі попереднього досвіду та професійної ерудиції студентів;
- 3) умінь розуміти наукове мовлення різних людей, які мають деякі недоліки у вимові;
- 4) умінь розуміти наукове мовлення при одноразовому прослуховуванні із зоровою невербальною опорою;
- 5) умінь розуміти наукове мовлення при контактному та дистантному пред'явленні тексту.

У спеціальній літературі описуються аудитивні умінь для сприймання мовлення наукового стилю фізико-математичного підстилю [10], а саме:

- 1) умінь асоціювати озвучувану вербальну інформацію з візуальною опорою у вигляді схем, графіків, креслень, формул, аббревіатур, буквених та цифрових позначок;
- 2) умінь компенсувати втрати вербальної інформації за допомогою невербальної зорової опори (схем, графіків тощо);
- 3) умінь прогнозувати смисл повідомлення, спираючись на попередній досвід, професійну ерудицію;

4) умінь спрямовувати думку згідно з назвою, початком повідомлення, спираючись на професійний досвід;

5) умінь виділяти нову інформацію, спираючись на професійний досвід та знання;

6) умінь перекодовувати сприйняті сигнали в більшій одиниці, в тому числі у вигляді умовних математичних позначок.

Для вибору Інтернет-ресурсу нам необхідне розуміння того, яке з зазначених умінь ми прагнемо формувати і розвивати у іноземців, тобто що беремо за навчальну мету. Сайти, які є корисними для викладачів та іноземців, що вивчають українську мову, можна розділити на інформаційні та власне навчальні. Серед інформаційних сайтів можна виділити: ресурс автора Івана Карміна [11], на сайті у загальних рисах і вибірково подана інформація англійською мовою про систему української мови. Сам автор зазначає, що не намагається вчити нас, а просто бажає зацікавити та спонукати до подальшого вивчення української мови. Суттєвим недоліком є те, що сайт не містить звукових файлів.

Офіційний сайт Української мови [12], цей ресурс розрахований на осіб, що володіють російською мовою. Містить відомості про фонетику, морфологію, лексику, синтаксис та пунктуацію української мови. Також на сайті є словник синонімів української мови. Суттєвим недоліком сайту є відсутність двомовного словника та звукових файлів.

Популярним серед іноземців, що вивчають українську мову є власне навчальний сайт [13], – який містить загальну інформацію про українську мову, інформацію країнознавчого характеру та блоковий граматичний матеріал. Кожен блок містить теоретичний матеріал, тренувальні вправи та текст із завданнями. Фонетична система української мови озвучена диктором і дає можливість відпрацювати слуховимовні навички. Інформація подана англійською мовою, що робить ресурс придатним для самостійної позааудиторної роботи студентів.

Ще один безкоштовний онлайн курс української мови [14], для англійськомовних початківців. Він пропонує одинадцять уроків, які містять базову лексику і граматику. Діалоги, тексти та граматичні приклади супроводжуються якісними звуковими файлами. Уроки містять граматичні вправи з ключами. На сайті є українсько-англійський словник загальноживаної лексики та словник граматичних термінів.

Інтерактивний веб-сайт [15], що містить велику кількість аудіозаписів до підручника Юрія Шевчука «Українська для початківців». Діалоги та фрази записані чоловічими та жіночими голосами, мовлення дикторів дидактично спрямоване. Коментарі та пояснення подаються англійською мовою.

Для тренування усного сприймання українського мовлення можна використовувати мультимедійні сайти. Мультимедіа – це комбінування різних форм представлення інформації на одному носіїві, наприклад, текстової, звукової і графічної. Характерна, якщо не визначальна, особливість мультимедійних сайтів – гіперпосилання, тобто сполучення звукових, текстових і цифрових сигналів, а також неру-

хомих і рухомих образів. Так, мультимедійна база даних сайту може містити текстову й образну інформацію, відеокліпи та таблиці, і все це має однаково легкий доступ [16].

Найбільш популярним мультимедійним сайтом в Україні є YouTube, що являє собою колекцію відеороликів найрізноманітнішого змісту та жанру, яка постійно поповнюється та оновлюється користувачами з усього світу. Позитивними рисами цього ресурсу є велика кількість аутентичного сучасного аудіального та аудіовізуального матеріалу, що є привабливим і необхідним для адаптації іноземців у новій для них країні. З іншого боку – велика кількість аматорських відео низької якості, створених без урахування навчальної мети ускладнюють сприйняття, а інколи можуть і зашкодити. Тому на початковому етапі використання цього ресурсу необхідний постійний контроль з боку викладача, оскільки в нашій практиці траплялися випадки, коли студент самостійно намагався вдосконалити знання української мови, використовуючи при цьому російськомовні відеоролики.

Викладачам української мови на підготовчому факультеті можна запропонувати такі види робіт з розвитку аудитивних умінь за допомогою сайту YouTube. До комунікативної теми, що вивчається по програмі, наприклад «Моя квартира», «Мій робочий день», «Моє захоплення» тощо, підібрати відеоролик відповідної тематики. Скласти до нього словник, питання за змістом тексту, бланки з пропущеними словами, роздрукувати та роздати студентам. Завдання можуть виконуватись як в аудиторії, так і самостійно.

Для тренування аудіювання цікавим матеріалом є також пісні українською мовою, представлені на YouTube у вигляді відеокліпів. Вони є чудовою ілюстрацією матеріалу країнознавчого характеру, допомагають ознайомитись не лише з мовними особливостями, а й торкаються культурного, поведінкового та психологічного аспектів, це не просто навчальне, а й емпатичне аудіювання, слухання заради задоволення. Заради дидактичної мети можна пожертвувати художньо-естетичною цінністю пісні, поставивши на перше місце змістову і граматичну доцільність. Це не обов'язково має бути сучасний твір у виконанні популярного співака чи гурту. Адже у піснях часто зустрічаються сленг та застарілі слова, неправильні граматичні форми, заради рими використовуються слова, схожі за звучанням. Щоб не порушити музичний ритм, автори часто використовують скорочення, неправильну постановку наголосу, неправильну дієвідміну дієслів. Викладач може роздрукувати текст пісні, попередньо видаливши ті слова й вирази, які в подальшому студенти повинні відновити на слух, дати їм прослухати пісню і попросити заповнити пробіли. Доцільно використовувати різні кольори при роботі з роздрукованим текстом пісні для виділення особових і часових форм дієслова, відмінкових форм іменника і прикметника, родових закінчень, форм однини і множини тощо.

Цікавими і корисним буде для іноземців прослуховування двохвилинних відеороликів Анатолія Васяновича «Мовні поради», у яких ведучий підказує

глядачам правильну вимову українських слів. Він багато років викладав у театральному інституті техніку мови і в цьому проекті реалізував свій філологічний досвід. Позитивними рисами цього ресурсу є дидактично спрямоване мовлення ведучого, повільний темп та чітка вимова. Коротка тривалість відеоролика запобігає втомлюваності аудиторії.

Дуже популярним серед молоді є електронне спілкування у соціальних мережах Facebook чи Вконтакте та за допомогою Skype, Viber, What's up. По мірі набуття українськомовних друзів, налагодження дружніх стосунків з носіями мови, розвиваються не лише комунікативні навички, а й уміння сприймати на слух автентичну інформацію. Це може бути індивідуальний діалог кожного студента з носієм мови або створення Інтернет-конференції за участю викладача, щоб проконтролювати правильність мовлення, в подальшому проаналізувати зроблені мовні та мовленнєві помилки. Володіння мовою неможливе без помилок в усному мовленні. Їх виправлення у процесі аудіювання, безперечно, є важливим моментом навчання.

Зважаючи на те, що процес мовної підготовки іноземних громадян на підготовчих відділеннях, згідно з Концепцією мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України [16], здійснюється в єдності трьох напрямів: комунікативного (мета – комунікативна компетенція), адаптаційного (мета – адаптація до реалій і завдань життєдіяльності в іншомовному середовищі) та загальнонаукового (мета – загальнонаукова/професійна компетенція) необхідно формувати уміння аудіювання текстів наукової тематики. YouTube дає можливість слухати і переглядати лекції викладачів математики, хімії, фізики, біології українською мовою. Недоліком цих ресурсів є любительська якість зйомки, сторонні шуми та власне мовлення викладачів, яке спрямоване виключно на україномовного користувача.

5. Результати дослідження

Віокремлення та класифікація навчальних Інтернет-ресурсів має утилітарний характер: поєднання навчально-аудиторного та навчально-цифрового простору. Запропоновані освітні ресурси активно використовуються іноземцями в процесі вивчення української мови, особливо на початковому етапі, коли вони відчувається брак соціальних контактів із природними носіями української мови.

6. Висновки

Перш за все зазначимо, що український контент мережі Інтернет є мізерним у порівнянні з російським та англійським. Ресурси, що існують для вивчення української мови іноземцями, створені здебільшого представниками української діаспори, тому їхнє лексичне наповнення не задовольняє потреб студентів у побутовій, навчально-професійній, соціально-культурній і навчально-науковій сферах. Перспективу дослідження вбачаємо у створенні викладачами-практиками спеціалізованих Інтернет-ресурсів для вивчення української мови іноземцями з урахуванням професійної спрямованості навчання.

Література

1. Гоцкин, Н. Г. Лингвистические факторы беспереводного понимания устных иноязычных высказываний [Текст] / Н. Г. Гоцкин. – Обучение рецептивным видам речевой деятельности в средней школе и в ВУЗе. – Хабаровск, 1981.
2. Елухина, Н. В. Интенсификация обучения аудированию на начальном этапе [Текст] / Н. В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 5. – С. 15–20.
3. Елухина, Н. В. Обучение слушанию иноязычной речи [Текст] / Н. В. Елухина // Иностранные языки в школе. – 1996. – № 5.
4. Сатинова В.Ф., Иванова В.М., Сыч М.А. Читай, изучай, говори [Текст] / В. Ф. Сатинова, В. М. Иванова, М. А. Сыч. – Минск. «Вышэйшая школа», 2002.
5. Жинкин, Н. И. Механизмы речи [Текст] / Н. И. Жинкин. – М.: АПН РСФСР, 1958. – 378 с.
6. Зимняя, И. А. Педагогическая психология. Изд. второе, доп., испр. и перераб. [Текст]: учебник / И. А. Зимняя. – М., 2000. — 384 с.
7. Ходакова, А. Г. Интернет в обучении английскому языку: Новые возможности и перспективы [Текст] / А. Г. Ходакова, Н. В. Ульянова, И. В. Щукина. – Тула, 2013. – 100 с.
8. Кочан, І. М. Словник-довідник із методики викладання української мови [Текст] / І. М. Кочан, Н. М. Захлюпана. – Львів, 2005. – 306 с.
9. Словник-довідник з української лінгводидактики [Текст]: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентилюк. – К.: Ленвіт, 2015. – 320 с.
10. Балкевич, Н. В. Методика обучения аудированию французской научной речи в условиях ускоренного курса [Текст]: дис. ... канд. пед. наук / Н. В. Балкевич. – М., 1980. – 266 с.
11. ielanguages [Electronic resource]. – Available at: <http://www.ielanguages.com/ukrainian>
12. Офіційний сайт Української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrainianlanguage.org/>
13. UkrainianLanguage [Electronic resource]. – Available at: <http://www.ukrainianlanguage.org.uk/>
14. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukma.edu.ua/>
15. Beginner's Ukrainian [Electronic resource]. – Available at: <http://www.hippocrenebooks.com/beginnersukrainian/>
16. Каймин, В. А. Информатика [Текст]: учебник / В. А. Каймин. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 272 с.
17. Ушакова, Н. І. Концепція мовної підготовки іноземців у ВНЗ України [Текст]: зб. наук. пр. / Н. І. Ушакова,

В. В. Дубичинський, О. М. Тростинська // Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки. Наукові дослідження. – 2011. – № 19. – С. 136–146.

References

1. Gockin, N. G. (1981). Lingvisticheskie faktory besperevodnogo ponimaniya ustnyh inozazychnyh vyskazyvanij. Obuchenie receptivnym vidam rechevoj dejatel'nosti v srednej shkole iv VUZe. Habarovsk.
2. Eluhina, N. V. (1986). Intensifikacija obuchenija audirovaniju na nachal'nom jetape. Inostrannye jazyki v shkole, 5, 15–20.
3. Eluhina, N. V. (1996). Obuchenie slushaniju inozazychnoj rechi. Inostrannye jazyki v shkole, 5.
4. Satinova, V. F., Ivanova, V. M., Sych, M. A. (2002). Chitaj, izuchaj, govori. Minsk: «Vyshhejschaja shkola».
5. Zhinkin, N. I. (1958). Mehanizmy rechi. Moscow: APN RSFSR, 378.
6. Zimnjaja, I. A. (2000). Pedagogicheskaja psihologija. Uchebnik dlja vuzov. Second edition. Moscow, 384.
7. Hodakova, A. G., Ul'janova, N. V., Shhukina, I. V. (2013). Internet v obuchenii anglijskomu jazyku: Novye vozmozhnosti i perspektivy. Tula, 100.
8. Kochan, I. M., Zakhliupana, N. M. (2005). Slovnyk-dovidnyk iz metodyky vykladannia ukrains'koi movy. L'viv, 306.
9. Pentyliuk, M. I. (Ed.) (2015). Slovnyk-dovidnyk z ukrains'koi lnhvodydaktyky. Kiev: Lenvit, 320.
10. Balkevich, N. V. (1980). Metodika obuchenija audirovaniju francuzskoj nauchnoj rechi v uslovijah uskorennoho kursa. Moscow, 266.
11. ielanguages. Available at: <http://www.ielanguages.com/ukrainian>
12. Oficijnyj sajt Ukra'ns'koi' movy. Available at: <http://www.ukrainianlanguage.org/>
13. UkrainianLanguage. Available at: <http://www.ukrainianlanguage.org.uk/>
14. Nacional'nyj universytet «Kyjevo-Mogylyan-s'ka akademija». Oficijnyj sajt. Available at: <http://www.ukma.edu.ua/>
15. Beginner's Ukrainian. Available at: <http://www.hippocrenebooks.com/beginnersukrainian/>
16. Kajmin, V. A. (2001). Informatika. Moscow: INFRA-M, 272.
17. Ushakova, N. I., Dubichynskij, V. V., Trostyn'ska, O. M. (2011). Kontseptsija movnoi pidhotovky inozemtsiv u VNZ Ukrainy. Vykladannia mov u vyschkh navchal'nykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zv'iazky, 19, 136–146.

Дата находження рукопису 25.05.2015

Луцан Надія Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, кафедра математичних і природничих дисциплін початкової освіти, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76025
E-mail: lutsan.nadia@gmail.com

Федорова Олександра Анатоліївна, аспірант, кафедра математичних і природничих дисциплін початкової освіти, Прикарпатський національний університет імені В. Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76025
E-mail: formoad@mail.ru